
Katedra Rachunku Kosztów i Rachunkowości Zarządczej

Dr hab. Bartłomiej Nita, prof. UE

Wrocław, 13.12.2012

Szanowny Pan

Prof. dr hab. Marek Walesiak

Dziekan Wydziału Ekonomii, Zarządzania i Turystyki

Szanowny Panie Dziekanie,

W odpowiedzi na pismo Pana Dziekana z dnia 26 października 2012 r. przesyłam w załączeniu recenzję rozprawy doktorskiej mgra Grzegorza Meneta nt. „Cena transferowa jako ekonomiczny instrument kształtowania wyników podmiotów zależnych w ponadnarodowej grupie kapitałowej – możliwości i obszary zastosowania”, napisanej pod kierunkiem dra hab. Jacka Adamka, prof. UE.

Z poważaniem,

Bartłomiej Nita

Wrocław, 13 grudnia 2012

Recenzja

rozprawy doktorskiej mgra Grzegorza Meneta nt. „**Cena transferowa jako ekonomiczny instrument kształtowania wyników podmiotów zależnych w ponadnarodowej grupie kapitałowej – możliwości i obszary zastosowania**” napisanej pod kierunkiem dra hab. Jacka Adamka, prof. UE

Niniejszą recenzję przygotowałem na podstawie pisma Dziekana Wydziału Ekonomii, Zarządzania i Turystyki Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu prof. dra hab. Marka Walesiaka z dnia 26 października 2012 r.

1. Ocena wyboru problemu badawczego

W dobie globalizacji i międzynarodowych przepływów kapitału coraz większą rolę odgrywają ponadnarodowe grupy kapitałowe i w konsekwencji problematyka wyceny transferów, które zachodzą między podmiotami należącymi do takich ugrupowań. Z jednej strony problem cen transferowych ma znaczenie dla zarządzania, controllingu i rachunkowości zarządczej, ponieważ wiąże się z menedżerską oceną dokonania spółek w ramach grupy. Z drugiej zaś strony ceny transferowe determinują obciążenia podatkowe, które mają znaczenie z punktu widzenia stabilności finansowej i rozwoju gospodarczego państw.

Nie mam zatem wątpliwości, że temat wybrany przez Autora rozprawy jest interesujący i ważny zarówno z poznawczego, jak i naukowego punktu widzenia, w szczególności mając na względzie, że Doktorant w swojej dysertacji analizuje aspekty zarówno zarządcze, jak i podatkowe związane z cenami transferowymi.

Należy zatem uznać, że dokonany wybór problemu badawczego spełnia wymagania stawiane pracom doktorskim. Przedmiotem dociekań naukowych jest problem naukowo-badawczy z elementami niezwykle ważnymi z praktycznego punktu widzenia i rozwiązanie tego problemu może stanowić podstawę do uzyskania stopnia naukowego doktora.

2. Ocena formalna pracy

Tytuł rozprawy doktorskiej mgra Grzegorza Meneta jest komunikatywny i odpowiada wartości merytorycznej pracy. Praca obejmuje 275 stron maszynopisu, składa się ze wstępu, w którym sformułowano cele i hipotezy badawcze, pięciu rozdziałów, zakończenia oraz spisów literatury, wykorzystanych zasobów internetowych, źródeł prawnych, tabel, rysunków i wykresów. Rozprawa obejmuje swoim zakresem wszystkie najważniejsze elementy konstrukcyjne, można zatem uznać, że jest pod tym względem kompletna. Konstrukcję pracy oceniam ogólnie pozytywnie. Tytuły poszczególnych rozdziałów zostały sformułowane poprawnie a ich nazwy są zgodne z wewnętrzną zawartością, rozwiniętą w podrozdziałach. Nastęstwo poszczególnych rozdziałów jest logiczne. Jako Recenzent mam jedynie zastrzeżenia do braku odpowiednich proporcji między rozdziałami. Szczególnie istotne wydaje się porównanie objętości rozdziału drugiego, który obejmuje 75 stron tekstu i jest niemal trzykrotnie większy od rozdziału piątego, który ma tylko 26 stron tekstu. Ta dysproporcja jest o tyle rażąca, że po ostatnim rozdziale można by oczekiwać pogłębionych rozważań dotyczących poruszanej w pracy problematyki.

W pracy Autor wykorzystał 207 źródeł literatury, zasoby 4 stron internetowych oraz 16 źródeł prawnych. Pozycje, które Autor zgromadził, zostały dobrane umiejętnie z punktu widzenia rozpatrywanego problemu i poprawnie wykorzystane. Około 30% przytaczanych pozycji to publikacje niemieckojęzyczne i anglojęzyczne, co oznacza, że Autor włożył odpowiedni trud w badania światowego dorobku naukowego. Warto podkreślić, że w rozprawie wykorzystano również wyniki wielu badań innych autorów, co pozwoliło rozważać rozpatrywane problemy w szerszym kontekście. Język pracy jest jasny i zrozumiały, co wskazuje na dobre opanowanie warsztatu pisarskiego. Edycja pracy nie budzi moich zastrzeżeń.

3. Ocena metodyczna

Podjęty przez Autora w pracy problem badawczy zdeterminował postawiony w niej cel, który Doktorant określa jako próbę odpowiedzi na pytanie, jaką rolę w kształtowaniu wyników finansowych podmiotów zależnych w ramach ponadnarodowej grupy kapitałowej odgrywa instrument cen transferowych (s. 7). Pragnę zgłosić uwagę do sformułowania celu pra-

cy w postaci „próby szukania odpowiedzi”. Wydaje się, że jest to bardziej postawienie pytania badawczego a celem pracy jest to, co Autor określa – zresztą słusznie – jako efekt pracy, czyli „zbadanie obszarów i możliwości wykorzystania ekonomicznego instrumentu cen transferowych do kształtowania wyników finansowych podmiotów zależnych w ponadnarodowej grupie kapitałowej”. Taki cel ma bardzo duże znaczenie zarówno z teoretycznego, jak i praktycznego punktu widzenia. W dążeniu do jego osiągnięcia Doktorant wyspecyfikował dwanaście szczegółowych zagadnień, które konsekwentnie analizował w kolejnych częściach pracy. Ta konsekwencja wskazuje, że Autor ma dobre rozpoznanie problemu i potrafi go wyrazić w toku prowadzonych rozważań. Osiągnięcie celu głównego ma doprowadzić, zdaniem Doktoranta, do wykazania prawdziwości głównej hipotezy badawczej o treści: „granice wykorzystania instrumentu cen transferowych do kształtowania wyniku finansowego podmiotu zależnego wyznacza przyjęta polityka bilansowa grupy kapitałowej oraz obowiązujące ten podmiot zasady szacowania cen transferowych dla celów podatkowych” (s. 8). Autor uznał ponadto za zasadne wyodrębnienie pięciu hipotez szczegółowych, które uzasadnia w poszczególnych rozdziałach. Moją wątpliwość wzbudza sformułowanie pierwszej hipotezy w brzmieniu „powiązania między podmiotami w grupie kapitałowej kreują problemy decyzyjne, niewystępujące w innych przedsiębiorstwa”. Oczywiście, że problemy decyzyjne zależą od specyfiki badanych podmiotów, dlatego warto byłoby już na etapie formułowania tej hipotezy wskazać, jakie problemy decyzyjne Autor pracy ma na myśli. Wówczas zainteresowany Czytelnik będzie wiedział, jakich wyników badawczych można oczekiwać.

Rozprawa ma w przeważającej części charakter rozważań teoretycznych, natomiast w części empirycznej Autor stosuje metodę studium przypadku, które odnosi się do badanej grupy kapitałowej. W wielu częściach pracy Doktorant przywołuje własne doświadczenia praktyczne i podejmuje próby formułowania wniosków uogólniających. Generalnie uważam, że praca pod względem metodycznym przy postawionych celach i przyjętych hipotezach oraz metodach badawczych odpowiada wymogom stawianym pracom doktorskim. Jednocześnie myślę, że uwzględnienie przez Doktoranta uwag dotyczących sformułowania celu głównego i hipotezy umożliwiłoby lepszą ocenę prowadzonego wywodu.

4. Ocena merytoryczna rozprawy

Zawartość merytoryczna rozprawy jest ujęta w pięciu rozdziałach, które koncentrują się na kształtowaniu wyników w ponadnarodowej grupie kapitałowej za pomocą cen transferowych. Dwa pierwsze rozdziały mają charakter wprowadzający. W rozdziale pierwszym Autor przed-

stawił funkcjonowanie przedsiębiorstw ponadnarodowych w ujęciu globalnym, scharakteryzował problem decentralizacji i rachunek odpowiedzialności. Ponadto w tej części pracy obszernie omówiono istotę i klasyfikację grup kapitałowych. Rozdział ten uznaję za niezbędne wprowadzenie, opisujące zakres podmiotowy prowadzonych badań. W rozdziale drugim Doktorant opisuje bardzo szeroko istotę i funkcje cen transferowych oraz metody ustalania cen transferowych. Na tym gruncie rodzi się pytanie, czy zasadne jest obecnie używanie pojęcia „techniczny koszt wytworzenia” (s. 72), skoro od wielu lat w Ustawie o rachunkowości funkcjonuje termin „koszt wytworzenia”. W rozdziale tym autor analizuje wnikliwie regulacje podatkowe dotyczące cen transferowych i dochodzi do wniosków potwierdzających drugą hipotezę cząstkową. Jako najbardziej interesującą część rozważań uznaję ostatni podrozdział, w którym Doktorant analizuje cenę transferową jako instrument decyzyjny.

Trzeci rozdział rozprawy koncentruje się na analizie transakcji zachodzących między podmiotami zależnymi w ponadnarodowych grupach kapitałowych. Doktorant charakteryzuje różne rodzaje transakcji wewnętrznych i przedstawia badany podmiot, który traktuje jako materiał analityczny służący potwierdzeniu trzeciej tezy cząstkowej. Lektura tego rozdziału wywołuje wiele pytań i wątpliwości. Jak Doktorant rozumie sformułowanie „oparcie finansowania wyłącznie na bilansie spółki” (s. 139) oddzielając je od „wsparcia kredytowego”? Czyżby zobowiązania kredytowe nie były ujawniane w bilansie? Omawiając ceny transferowe stosowane w badanej grupie kapitałowej B, Autor pisze, że „transfer pozostałych kosztów materiałów oraz środków chemicznych odbywa się na zasadzie refakturowania poniesionych kosztów” (s. 158). Skoro we wcześniejszych partiach pracy Doktorant włożył wiele trudu w opisanie metod ustalania cen transferowych, warto jednoznacznie wyjaśnić, do której z metod można odwołać to sformułowanie. Generalnie jako Recenzent uważam, że transakcje zachodzące w ramach badanej grupy kapitałowej można było opisać znacznie czytelniej i precyzyjniej, posługując się przy tym odpowiednimi schematami i wykresami.

Interesujące w tym rozdziale są rozważania dotyczące transferów finansowych. Rodzi się zatem kolejne pytanie – jak Doktorant rozumie wpływ formy zarządzania finansami, jaką jest *cash pooling*, na kształtowanie cen transferowych i wyniki podmiotów należących do grupy kapitałowej?

W rozdziale trzecim Autor chce udowodnić tezę, że „wielkość i kierunki transakcji wewnętrznych podporządkowane są realizacji strategii przyjętej przez ponadnarodową grupę kapitałową”. Wydaje się, że w dążeniu do potwierdzenia tak sformułowanej tezy zabrakło

opisu możliwych podejść strategicznych lub modeli biznesowych grup kapitałowych i powiązania ich z metodyką kształtowania cen transferowych. Doktorant próbuje rozwiązać to zagadnienie, odnosząc się wyłącznie do badanego podmiotu, przy czym również w tym wypadku można odnaleźć niejednoznaczne wyjaśnienia dotyczące strategii grupy kapitałowej B. Na stronie 148 znajduje się stwierdzenie: „strategia grupy B ma na celu koncentrację niemieckiej spółki dominującej na zarządzaniu grupą i przeniesienie do spółek zależnych działalności produkcyjnej oraz bezpośredniej sprzedaży wyrobów gotowych”. Na kolejnej stronie jest zdanie: „chcąc scharakteryzować strategię analizowanej grupy kapitałowej B, należy stwierdzić, iż obejmuje ona koncentrację wokół działalności kluczowej, polegającej na produkcji i sprzedaży skórzanej tapicerki samochodowej, realizowaną w różnych krajach za pomocą transferu know-how do nowo zakładanych spółek grupy”. Wreszcie na stronie 172 strategia grupy kapitałowej B jest charakteryzowana przez pryzmat strategii finansowania. Na tym tle rodzą się kolejne wątpliwości. Po pierwsze, jak można określić strategię przyjętą przez badaną grupę kapitałową B i po drugie – jak Autor chciał powiązać transfery wewnątrzgrupowe ze strategią realizowaną przez tę grupę.

W kolejnym rozdziale Doktorant rozważa kształtowanie wyniku finansowego podmiotów zależnych w grupie kapitałowej za pomocą ceny transferowej. Opisuje w nim politykę bilansową grupy kapitałowej i rozpatruje wpływ polityki bilansowej na ujawnianie i wycenę transakcji wewnątrzgrupowych w jednostkowych sprawozdaniach finansowych spółek zależnych. Autor posłużył się metodą *case study* i przeanalizował udział przychodów i kosztów transakcji wewnątrzgrupowych w łącznych przychodach i kosztach. Wykorzystał własne obliczenia na potwierdzenie prawdziwości czwartej hipotezy częściowej. Prowadzone w tym rozdziale wnioski miałyby zdaniem Recenzenta większą siłę, gdyby Doktorant rozszerzył własne analizy i podjął próbę przeprowadzenia symulacji pokazujących różne scenariusze wpływu przyjętych zasad w ramach polityki rachunkowości na wyniki finansowe spółek zależnych w grupie kapitałowej. Uwaga ta dotyczy również ostatniego rozdziału, w którym Doktorant rozważa podatkowe aspekty cen transferowych i próbuje wyjaśnić wpływ zastosowanych rozwiązań w zakresie cen transferowych na opodatkowanie całej grupy kapitałowej. Uważam problem podjęty w tym rozdziale za bardzo ważny ze względu na istotne znaczenie wpływu ceny transferowej na obciążenia podatkowe w obrocie międzynarodowym i możliwości przesuwania korzyści finansowych między krajami. Dlatego wyrażam przekonanie, że – w szczególności na tle poprzednich części pracy – rozważania prowadzone w tej części pracy można

by znacznie rozszerzyć, pokazując szersze spektrum możliwości oddziaływania na opodatkowanie dochodu za pomocą cen transferowych.

5. Ocena podsumowująca

Przedstawione w recenzji uwagi, wątpliwości, spostrzeżenia i pytania miały na celu wskazanie Doktorantowi dostrzeżonych uchybień i możliwości innego spojrzenia na analizowany problem i metodykę pisania pracy naukowych. Pomimo zgłoszonych uwag uważam, że rozprawa doktorska mgra Grzegorza Meneta stanowi logiczne i naukowe opracowanie poświęcone ukazaniu roli ekonomicznego instrumentu, jakim jest cena transferowa, w kształtowaniu wyników podmiotów zależnych w ponadnarodowej grupie kapitałowej. Autor pracy wykazał uporządkowany tok wywodu naukowego, w którym następstwo rozpatrywanych zagadnień jest logiczne i uzasadnione.

Osiągnięcia naukowe rozprawy doktorskiej należy rozpatrywać w trzech obszarach: poznawczym, metodologicznym i praktycznym. Wkładem poznawczym Autora jest rozpoznanie istoty ceny transferowej i jej wpływu na wyniki finansowe spółek zależnych ponadnarodowej grupy kapitałowej. W obszarze metodologicznym Doktorant podjął próbę wykorzystania metod analitycznych do rozwiązania postawionego problemu. Wreszcie duże znaczenie ma wymiar praktyczny pracy, który przejawia się w ukazaniu praktycznych skutków i obszarów zastosowania ceny transferowej w kształtowaniu wyników finansowych.

Reasumując, stwierdzam, że rozprawa doktorska przygotowana przez mgra Grzegorza Meneta pt. „Cena transferowa jako ekonomiczny instrument kształtowania wyników podmiotów zależnych w ponadnarodowej grupie kapitałowej – możliwości i obszary zastosowania” spełnia wymagania określone w art. 13 ust. 1 Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki. Stawiam zatem wniosek o dopuszczenie jej do kolejnych etapów postępowania o nadanie stopnia doktora nauk ekonomicznych w dyscyplinie ekonomia.

Wrocław, 13 grudnia 2012 r.

